

Institutionen för ekonomi

Handledare: Bengt Åkesson

Datum: 2006-06-08

Filosofie kandidatuppsats i handelsrätt/skatterätt

Syntetiska optioner

- en skatterättslig studie

Författare:

Margareta Eriksson

Kristina Persson

Förord

Denna filosofie kandidatuppsats är skriven vid Högskolan i Kristianstad under vårterminen 2006. Vi vill tacka alla de personer som på olika sätt bidragit till uppsatsen. Vi tackar:

Vår handledare Bengt Åkesson, universitetsadjunkt i juridik vid Högskolan i Kristianstad, som under hela arbetets gång har stöttat oss och gett värdefulla synpunkter.

Bibliotekarie Anders Håkansson som alltid är lika vänlig och hjälpsam.

Våra familjer och vänner som stöttat och uppmuntrat oss under arbetets gång samt haft förståelse för att arbetet har krävt all vår uppmärksamhet.

Kristianstad, Juni 2006

Margareta Eriksson & Kristina Persson

Sammanfattning

Aktierelaterade optionsprogram till anställda har blivit allt vanligare på den svenska arbetsmarknaden. Bland de olika typerna av optionsprogram finns en som avviker från de övriga – syntetiska optioner. Syntetiska optioner skiljer sig från de övriga optioner genom att de inte ger innehavaren någon rätt att förvärva aktier utan endast ger en rätt till en kontant slutreglering vid en bestämd framtida tidpunkt. Detta innebär därmed att det inte sker någon utspädning av företagets aktier.

Skatteregler som gäller för syntetiska optioner upplevs ofta som komplexa av både anställda och arbetsgivare. Syftet med denna uppsats är därför att utreda beskattningskonsekvenserna för såväl företaget som den anställde.

För att ta reda på gällande rätt har vi använt oss av den rättsdogmatiska metoden, vilket innebär att vi har studerat och analyserat lagstiftning, förarbeten, rättspraxis samt doktrin beträffande det aktuella området.

Vanligtvis utformas en syntetisk option så att den uppfyller kraven för att klassas som ett värdepapper. Den anställde beskattas då för eventuell uppkommen förmån vid förvärvstidpunkten. Värdestegringar som uppkommer därefter beskattas som kapitalinkomst vid nyttjandetidpunkten. Ifall en syntetisk option inte kan anses utgöra ett värdepapper sker beskattning av förmånen den första dagen optionen kan utnyttjas dvs. vid den s.k. kan-dagen. Värdeökningar efter kan-dagen kan bli beskattade i kapital eller tjänst beroende på om optionen då kan betraktas som ett värdepapper eller ej.

För arbetsgivaren (utfärdaren) styrs beskattningstidpunkten av optionens löptid. Ifall optionens löptid överstiger ett år sker kapitalbeskattning för mottagen premie då optionen ställs ut. I annat fall sker beskattning då utfallet blir känt.

Vad gäller företagets avdragsmöjligheter för kostnader som uppstår i samband med fullgörande av förpliktelser är rättsläget osäkert på grund av att det tillkommit ny lagstiftning som ännu inte har prövats. För syntetiska optioner där den underliggande tillgången utgörs av en näringsbetingad andel torde dock ingen avdragsrätt för kapitalförluster föreligga. Om den underliggande tillgången inte utgörs av en näringsbetingad andel bör en kapitalförlust få kvittas mot kapitalvinst på liknande tillgångar.

Förkortningar

ABL	Aktiebolagslag (2005:551)
AMN	Aktiemarknadsnämnden
GABL	Gamla Aktiebolagslag (1975:1385)
IL	Inkomstskattelag (1999:1229)
KL	Kommunalskattelag (1928:370)
LBC	Lag (1992:543) om börs- och clearingverksamhet
Leo-lagen	Lag (1987:464) om vissa riktade emissioner till aktiemarknadsbolag, m.m.
LHF	Lag (1991:980) om handel med finansiella instrument
RR	Regeringsrätten
RSV	Riksskatteverket
SAL	Socialavgiftslag (2000:980)
SIL	Lag (1947:576) om statlig inkomstskatt
SKV	Skatteverket
SOU	Statens offentliga utredningar
SRN	Skatterättsnämnden

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Problemformulering.....	3
1.3 Syfte.....	3
1.4 Metod.....	3
1.5 Avgränsningar	4
1.6 Disposition.....	4
2. Syntetiska optioner	5
2.1 Allmänt om syntetiska optioner.....	5
2.2 Definition av syntetiska optioner.....	6
2.3 Utfärdande av syntetiska optioner i praktiken.....	7
2.4 Handlingsalternativ för innehavaren och utfärdaren av syntetiska optioner	10
3. Värdepapper eller icke värdepapper	11
3.1 Definition av värdepapper	11
3.2 Kriterier för skatterättslig värdepappersstatus.....	14
4. Beskattning av syntetiska optioner	20
4.1 Skattekonsekvenser för den anställde.....	21
4.2 Skattekonsekvenser för arbetsgivaren	25
5. Slutsatser.....	35
Källförteckning	38

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Aktierelaterade optionserbjudanden till anställda har under de senaste decennierna ökat. Det finns olika skäl till att erbjuda anställda optioner. Företagets ledning eller dess ägare kan ibland sträva efter att motivera de anställda till medverkan i företaget genom att erbjuda dessa en möjlighet till att i framtiden förvärva aktier i bolaget. Optioner erbjuds också för att uppmuntra anställda till bättre arbetsprestationer som på lång sikt förväntas leda till en värdestegring på bolagets aktier. Optioner kan även erbjudas anställda som belöning för redan genomförda prestationer. Fördelen med att erbjuda optioner till underpris eller gratis som alternativ till kontant bonuslön är att företaget knyter personalen starkare till företaget genom att personalen får ta del i framtida värdeökning på bolagets aktier. Dessutom fungerar det som ett incitament för optionsinnehavarna att även fortsättningsvis utföra goda arbetsprestationer.¹

Internationellt används optioner för att motivera och belöna personal i större utsträckning än i Sverige. Detta innebär att under goda år kan betydande värden föras över till anställda i företaget. På grund av den internationalisering av näringslivet som sker har optionsprogram till stora personalgrupper blivit allt vanligare även i Sverige.²

Det är viktigt att företaget väljer rätt typ av belöningssystem när ett incitamentsprogram skall införas. Valet måste göras utifrån det aktuella företaget. Det finns ett flertal aspekter att ta hänsyn till och inte minst de skattemässiga effekterna är viktiga att beakta. Skattereglerna kring optioner är ganska komplicerade. Beroende på hur villkoren för optionerna utformas sker beskattning i tjänst eller kapital.³ Huruvida beskattning skall ske i tjänst eller kapital har stor betydelse både för det utfärdande företaget och för den anställde d.v.s. den som erhåller optionerna. Sker beskattning i kapital är skattesatsen 30 procent, vilket ska jämföras med marginalsikten för

¹ Rutberg, A. & Rutberg, J., Svensk skattetidning, 1998, s. 31.

² Rutberg & Rutberg, a. st.

³ Andersson, L. & Bratteberg, J., Incitamentprogram, s. 13.

tjänsteinkomster på upp emot 57 procent. Om beskattning sker i inkomstslaget tjänst innebär det i regel även att arbetsgivaren är skyldig att betala sociala avgifter om cirka 32 procent av värdet på förmånen.⁴ På grund av detta är aktierelaterade optionsprogram i praktiken oftast skattedrivna. Optionsprogrammen utformas vanligtvis efter att de skattemässiga effekterna noga har övervägts eftersom rätt utformade optionsprogram kan innebära att gynnsamma skatteeffekter uppstår för både de anställda och företaget.⁵

Grundtyperna av aktierelaterade optionsprogram utgörs av köpoptioner, teckningsoptioner, personaloptioner samt syntetiska optioner. Köpoptioner innebär att den anställde har möjlighet att förvärva redan utgivna aktier i företaget medan teckningsoptioner ger en rätt att teckna nyemitterade aktier. Personaloptioner utgörs civilrättsligt av tecknings- eller köpoptioner. De skiljer sig dock från övriga optioner eftersom de i regel inte kan överlåtas och är oftast villkorade av fortsatt anställning.⁶ Syntetiska optioner avviker från övriga optioner genom att de inte ger innehavaren någon rätt att förvärva aktier utan endast ger en rätt till en kontant slutreglering vid en bestämd tidpunkt. Detta innebär således att det inte sker någon utspädning av företagets aktier.⁷

År 2002 var andelen bolag på Stockholmsbörsen med värdebaserade incitamentsprogram 79 %. Andelen bolag med utställda program har därefter successivt minskat till 54 % år 2005. Av dessa 54 % var det endast 3 % av bolagen som erbjöd sina anställda program med syntetiska optioner.⁸

Vi har i vår uppsats valt att endast behandla syntetiska optioner. Anledningen till att vi valt att behandla just denna typ av optioner är att vi anser att det är en intressant form av belöningsystem då syntetiska optioner inte innebär någon utspädning av företagets aktier.

⁴ Connect, Att belöna och motivera medarbetare i tillväxtföretag, 1999, s. 23.

⁵ Borg, M., Aktierelaterade incitamentprogram, 2003, s. 24.

⁶ Smitt, R mfl., Belöningsystem, 2002, s. 45, 54, 57, 66.

⁷ Tivéus, U., Skatt på kapital, 2004, s. 113.

⁸ PWC, Värdebaserade incitamentsprogram i Svenska börsbolag, 2005, s. 5.

1.2 Problemformulering

Skatteregler som gäller för syntetiska optioner upplevs ofta som komplexa av både anställda och arbetsgivare. Anledningen till detta är att en option kan klassas som värdepapper eller icke värdepapper beroende på hur optionsavtalet utformas.

Beskattningstidpunkten och i vilket inkomstslag optionen skall beskattas styrs av om optionen anses utgöra värdepapper eller ej.

Införandet av syntetiska optioner väcker en del frågor:

- Vad skiljer ett värdepapper från ett icke värdepapper?
- Vid vilken tidpunkt skall beskattning ske?
- I vilket inkomstslag skall beskattning ske?
- Hur skall kostnaden för syntetiska optioner behandlas i företaget, är det en avdragsgill kostnad?

1.3 Syfte

Syftet med vår uppsats är att utreda de skatterättsliga konsekvenserna av incitamentsprogram med syntetiska optioner. Vi ämnar undersöka hur beskattning ska ske enligt gällande rätt ur såväl företags som den anställdes synvinkel.

1.4 Metod

För att kunna fastställa gällande rätt har vi använt oss av den rättsdogmatiska metoden. Detta innebär att vi har studerat och analyserat lagstiftning, förarbeten, rättspraxis samt doktrin.⁹

Vi har börjat vår studie med att utreda och beskriva vad en syntetisk option i realiteten är. Vidare har vi redogjort för det viktiga begreppet värdepapper. Uppsatsen behandlar därefter beskattningen av syntetiska optioner. Då lagstiftningen i detta fall endast ger

⁹ Peczenik, A., Juridikens teori och metod, 1995, s. 33.

en viss vägledning har vi valt att studera förarbeten till lagen. Den rättspraxis som finns inom det berörda området har också studerats noggrant. Slutligen har vi även tagit del av experternas synpunkter genom den doktrin som finns inom det valda området.

1.5 Avgränsningar

Vi har valt att bortse ifrån de övriga aktierelaterade optionsformerna pga. att vår tid har varit begränsad. En del av de andra optionsformerna nämns dock pga. att rättspraxis gällande de övriga optionstyperna ibland är tillämplig på syntetiska optioner.

Uppsatsen behandlar inte ”hedging” dvs. företagets möjligheter att säkra upp för förväntade framtida kostnader som uppstår då förpliktelsen skall infrias. Vi har inte heller tagit upp derivatbestämmelserna då det är osäkert om dessa överhuvudtaget är tillämpliga på syntetiska optioner.

1.6 Disposition

I detta avsnitt redogör vi för hur uppsatsen är upplagd.

I **kapitel två** ger vi en allmän beskrivning av syntetiska optioner. Vidare beskriver vi lite om förfarandet vid utfärdandet av syntetiska optioner. Avslutningsvis redogör vi för de handlingsalternativ som innehavaren och utfärdaren av syntetiska optioner har.

I **kapitel tre** utreder vi begreppet värdepapper.

I **kapitel fyra** utreder vi och analyserar de olika beskattningskonsekvenserna för syntetiska optioner ur såväl den anställdes som företagets synpunkt.

I **kapitel fem** sammanställer vi och redogör för de slutsatser vi kommit fram till genom analysen av rättskällorna.

2. Syntetiska optioner

2.1 Allmänt om syntetiska optioner

Syntetiska optioner blev vanligt förekommande i början av 1990-talet. Denna typ av optioner kan sägas vara ett slags personaloptioner eftersom de utnyttjas i samma syfte och på ett likartat sätt. Det finns dock en klar skillnad mellan dessa båda optionstyper.¹⁰ Syntetiska optioner fungerar i praktiken som köpoptioner med den viktiga skillnaden att den anställde inte förvärvar någon aktie på lösendagen.¹¹ Optionen ger istället innehavaren rätt till en kontant slutreglering vid en bestämd framtida tidpunkt. En syntetisk option är därmed en konstruerad option. Den underliggande tillgången för en syntetisk option är vanligtvis ett specifikt värdepapper som har anknytning till det utfärdande bolaget, t.ex. bolagets aktie. Detta innebär att värdeutvecklingen av den syntetiska optionen är beroende av den underliggande aktiens kursutveckling.¹²

Syntetiska optioner ges normalt ut av företaget självt eller av en aktieägare i företaget, till exempel ett moderbolag. Vanligtvis varierar optionens löptid mellan 3-8 år. Optionens popularitet under första hälften av 90-talet berodde delvis på att företaget självt kunde utföra optionerna då de inte förutsätter leverans av underliggande aktie. Optionsprogram baserade på syntetiska optioner har dock minskat något vilket bl.a. beror på att programmen direkt påverkar företagets resultat samtidigt som kostnaden är svår att beräkna och säkra.¹³ Även den negativa uppmärksamhet som de syntetiska optionerna har fått i media har bidragit till att dess popularitet har minskat. Förklaringen till detta är att de syntetiska optionsprogrammen ansågs alltför förmånliga för deltagarna som ofta befann sig i maktposition.¹⁴ En annan förklaring till varför optionsprogrammen minskat i popularitet kan sökas i börsnedgångar under början av 2000-talet¹⁵

¹⁰ Lousseief, N., Skattentytt, 2001, s. 673.

¹¹ Smitt, R., mfl., a.a. s. 63.

¹² Edvardsson, L., Skatteregler för incitamentsprogram, 2002, s. 48 & 255.

¹³ Smitt, R mfl., a.st.

¹⁴ Lousseief, N., Skattentytt, 2001, a.st.

¹⁵ Borg a.a. s. 10.

Syntetiska optioner kan dock vara en attraktiv lösning för både företaget och den anställda. Bland de positiva faktorerna kan nämnas:

- Värdestegringen för de anställda beskattas i inkomstslaget kapital.
- Företaget kan belöna sina anställda utan att behöva betala sociala avgifter.
- Ägarna till företaget förlorar inte sitt inflytande i företaget eftersom optionen inte avser aktier i företaget.
- Kontant slutreglering är inbyggt i optionsavtalet.

Det kan dock också finnas nackdelar med optionsprogram. Införandet av syntetiska optioner kan vara förknippat med ekonomiska risker för både den anställda och företaget. Den anställda kan acceptera en lägre lön för att få möjlighet att delta i ett optionsprogram. Om optionsprogram inte utvecklas som det var tänkt får dock den anställda en ekonomisk förlust. För företagens del kan syntetiska optioner innebära en stor kostnad på lösendagen eftersom beloppet kommer att tas från bolagets resultat, vilket kan bli särskilt kännbart för små men högt värderade företag.¹⁶

2.2 Definition av syntetiska optioner

Någon direkt definition av syntetiska optioner finns inte i lagtexten, dock faller de in under definitionerna av optioner i Inkomstskattelagen (IL) och i Lag om börs- och clearingsverksamhet (LBC).

IL 44 kap. 12 §:

”Med option avses en rätt för innehavaren att ... få betalning vars storlek beror på värdet av underliggande tillgångar, eller av kursindex eller liknande”.

LBC 1 kap.4 § punkt 7:

”Option: ... en rätt att vid en framtida tidpunkt få ett belopp som räknas ut på grundval av ändringar i ett kursindex eller liknande”.

Tidigare föll syntetiska optioner in under definitionen av optioner i Lagen om statlig inkomstskatt (SIL) 24 § 4 mom. tredje stycket samt Lagen om handel med finansiella

¹⁶ Andersson & Bratteberg, a.a. s. 15, 55, 60.

instrument (LHF) 1 § i sin tidigare lydelse. Den 1 januari 2000 ersattes SIL av IL som dock tillämpades först vid 2002 års taxering.¹⁷

Ur definitionerna av en option följer att optionen är ett avtal mellan två parter.

Det som utmärker ett optionsavtal är att det endast är optionsinnehavaren som kan begära att avtalet fullföljs. Ifall optionsinnehavaren avstår från att utnyttja optionen (rättigheten) före avtalstidens utgång upphör avtalet att gälla. Om han däremot begär att avtalet skall fullföljas har utfärdaren en skyldighet att fullgöra sitt åtagande.¹⁸ Detta innebär således att för innehavaren är optionen en rätt, en tillgång, medan den för utfärdaren innebär förpliktelser.

2.3 Utfärdande av syntetiska optioner i praktiken

Aktiemarknadsnämnden (AMN) har i ett uttalande behandlat beslutskraven vid utfärdande av syntetiska optioner. AMN påpekade till att börja med att det tillhör styrelsens uppgifter att sköta bolagets organisation och förvaltning. Nämnden fann även att den s.k. Leo-lagen inte är tillämplig på syntetiska optioner. Slutligen slog AMN fast att det ligger inom styrelsens kompetens enligt GABL 8:3 (numera ABL 8:4) att besluta om utfärdande av syntetiska optioner till anställda. Enligt AMN:s mening kan det inte heller stå i strid med god sed på aktiemarknaden att sådana beslut fattas av styrelsen.¹⁹

I praktiken torde program som baseras på syntetiska optioner så gott som alltid behandlas på bolagsstämman. Anledningen till detta är att kostnaderna för att infria sådana optioner är beroende av värdeutvecklingen på aktier i bolaget. Då syntetiska optioner innebär kontantavräkning vid slutdagen kan det som vi tidigare nämnt medföra en betydande kostnad för företaget. Kostnaden för syntetiska optioner kan vara svåra att beräkna och kan inte bestämmas vid tidpunkten för utställandet.²⁰

¹⁷ Lodin, S-O., mfl. Inkomstskatt, del 1, 2002, s. 11.

¹⁸ Edvardsson, L., a.a. s. 39.

¹⁹ AMN, 2002:01, p. 3.

²⁰ Edvardsson, L., a.a. s. 60.

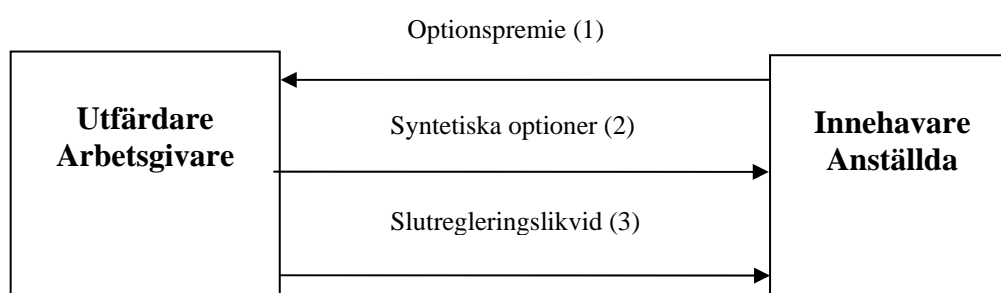
Själva utfärdandet av syntetiska optioner regleras inte av några civilrättsliga bestämmelser. Eftersom det inte finns några direkta regler kan optionsavtalet fritt utformas enligt de båda parternas önskemål. På grund av den avtalsfrihet som råder finns det inte heller några begränsningar avseende vem som kan utfärda syntetiska optioner.²¹

Då syntetiska optioner utfärdas upprättas olika typer av handlingar som ska reglera villkoren mellan parterna. Det vanliga är att det upprättas ett optionsbevis som utgör den grundläggande handlingen. Till optionsbeviset bifogas ett optionsavtal alternativt en bilaga med optionsvillkor. Optionsbeviset tillsammans med optionsavtalet utgör en värdehandling. Optionsavtalet reglerar bl.a.:

- Hur rätten enligt optionsavtalet påverkas av vissa händelser som t.ex. nyemission, fondemission, split, fusion, likvidation, konkurs m.m.
- Hur villkoren ska tolkas vid tvister.
- Hur värderingen av de underliggande aktierna ska ske när bolagets aktier inte är noterade.²²

I figuren nedan visas den mest förekommande och enklaste modellen för syntetiska optioner med arbetsgivaren som utfärdare och de anställda som innehavare.

Optionsprogram med syntetiska optioner²³

Figur 1. Schematisk beskrivning av syntetiska optioner.

²¹ Andersson & Bratteberg a.a. s. 56.

²² Andersson & Bratteberg a.a. s. 61.

²³ Andersson, & Bratteberg, a.a. s. 58.

Optionsprogram med syntetiska optioner medför i huvudsak tre steg.

1. Utfärdaren (arbetsgivaren) får en optionspremie.
2. Den anställde erhåller syntetiska optioner från utfärdaren och blir därmed innehavare.
3. I de fall då innehavare behåller optionen fram till lösendagen kommer utfärdaren att utbetala slutregleringslikvid då innehavaren fordrar detta.

För att få den rättighet som optionen medför måste innehavaren vanligtvis betala en premie motsvarande den syntetiska optionens värde vid tidpunkten för utfärdandet.

Utfärdaren är skyldig att lösa optionen till ett penningbelopp som motsvarar optionens värde vid överenskommen lösentidpunkt.²⁴

”Exempel, Olles syntetiska option

Olle arbetar på E-Handel AB (EHAB). Han får ett erbjudande från företaget att förvärva en syntetisk option. Optionspremie är på 10 000 kr. Av villkoren i optionsavtalet framgår att optionen avser värdet på 1 000 aktier i EHAB och att slutkursen är fastställd till 100 kr. Olle kan påkalla lösen (slutregleringslikvid) efter två år. Marknadsvärdet för en aktie i EHAB är idag 75 kr och Olle tror att värdet på aktierna kan stiga till 200 kr under löptiden, som är två år. Olle bestämmer sig därför för att delta i optionsprogrammet. Skulle Olle få rätt i att aktierna stiger till 200 kr kommer Olle att göra en förtjänst. Olle kan då få en slutregleringslikvid på 100 000 kr ([marknadsvärdet 200 – slutkursen 100] x 1 000).”²⁵

²⁴ Andersson & Bratteberg a.a. s. 56.

²⁵ Andersson & Bratteberg, a.st.

2.4 Handlingsalternativ för innehavaren och utfärdaren av syntetiska optioner²⁶

Det finns tre olika handlingsmöjligheter som utfärdaren av en syntetisk option kan invänta: lösen, förfall och återköp.

- Om *lösen* kommer ifråga fullgör utfärdaren sin förpliktelse, d.v.s. en slutregleringslikvid betalas ut till innehavaren.
- Vid *förfall* utnyttjar inte innehavaren sin rätt enligt optionsavtalet inom optionens löptid. Anledningen till detta kan vara att den underliggande aktiens marknadsvärde vid den aktuella tidpunkten understiger optionsavtalets slutkurs. Utfärdarens förpliktelse upphör därmed.
- Utfärdaren kan komma överens med innehavaren om att få *återköpa* (kvitta) optionen till gällande marknadsvärde.

Innehavaren av en syntetisk option har tre valmöjligheter: överlåta optionen (kvitta), begära lösen eller låta optionen förfalla.

- Syntetiska optioner får vanligtvis *överlåtas*. En överlåtelse kan ske antingen till utfärdaren eller till någon annan. Denna handling kallas även *kvittning*. För att förhindra att optionen överlåts till vem som helst kan företaget skriva in en s.k. hembudsklausul eller en förköpsklausul i optionsavtalet.
- Om innehavaren väljer att *begära lösen* betyder detta att han utnyttjar sin rätt till slutregleringslikvid enligt optionsavtalet. Vid vilken tidpunkt lösen kan ske beror på villkoren i optionsavtalet. I vissa fall kan lösen endast påkallas under en i förväg bestämd tidsperiod till ex. sista månaden av löptiden. Det är också möjligt att utforma avtalet så att lösen kan ske vid vilken tidpunkt som helst under löptiden. Slutregleringslikvid kan också betalas ut automatiskt vid en viss tidpunkt. Utbetalning av slutregleringslikvid kallas också stängning.
- Utnyttjar inte innehavaren sin rättighet enligt optionsavtalet inom angiven tid upphör optionen att gälla och blir därmed utan värde, d.v.s. optionen *förfaller*.

²⁶ Andersson & Bratteberg, a.a. s. 57.

3. Värdepapper eller icke värdepapper

Huruvida en rättighet utgör ett värdepapper eller ej har stor betydelse för såväl beskattningstidpunkten som tidpunkten för värdering av förmånen. De rättigheter som främst orsakar problem vid avgörandet om dessa utgör värdepapper eller ej är de s.k. privaträttsliga optionerna. Till dem räknas bl.a. syntetiska optioner som inte är ämnade för omsättning på kapitalmarknaden och som är individuellt utformade.²⁷

Bedömningen av om en option bör klassas som ett värdepapper eller ej skall göras vid förvärvstidpunkten. Vid bedömningen skall inte tas någon hänsyn till att rättigheten senare kan komma att uppfylla villkoren för att få klassas som ett värdepapper.²⁸

3.1 Definition av värdepapper

Det civilrättsliga värdepappersbegreppet återfinns i förarbetena till LHF:

*”Med värdepapper avses en handling som tillförsäkrar innehavaren en viss rättighet som vanligen kan omvandlas till pengar. Till värdepapper räknas traditionellt aktier, obligationer, förlagsbevis, värdepappersfondsandelar, växlar, checkar och vissa andra skuldebrev.”*²⁹

Det framgår inte tydligt av LHF eller dess förarbeten om syntetiska optioner civilrättsligt skall anses utgöra värdepapper eller ej. Tidigare nämnda definitioner av en option i LBC 1 kap. 4 § p. 7 och IL 44 kap. 12 § samt det sätt på vilket optionen konstrueras ger dock en viss vägledning angående optionens värdepappersstatus.³⁰ Värdepapperskommittén anför angående själva konstruktionen av syntetiska optioner att det underliggande värdet vanligtvis är ett specifikt fondpapper eller annat finansiellt instrument, vilket måste definieras för att möjliggöra kontantavräkning.³¹

²⁷ Edvardsson, a.a. s. 92,113.

²⁸ Borg, a.a. s. 44.

²⁹ Prop. 1990/91:142 s. 85.

³⁰ Edvardsson, a.a. s. 97.

³¹ SOU 1989:72, s. 299.

Det underliggande värdet kan också utgöras av valutor, råvaror eller andra tillgångar alternativt olika typer av index. Eftersom en option alltid kopplas till en viss sak säger man vanligtvis att optionen utgör ett derivat av en underliggande tillgång eller ett underliggande värde. På värdepappersmarknaden brukar därför optioner och andra liknande avtal kallas för derivatinstrument. Tidigare nämnda förarbetsuttalande till LHF samt uttalande i SOU 1989:72 talar starkt för att den syntetiska optionen civilrättsligt utgör ett värdepapper, särskilt när optionens underliggande värde utgörs av bolagets aktier. Vidare anges i specialmotiveringen till LHF att den föreslagna definitionen av option och termin ”syftar till att fånga in alla typer av sådana finansiella instrument, dvs. definitionerna avser att täcka alla typer av optioner och terminer oberoende av vilken den underliggande tillgången är”. Ur ovanstående drar Edvardsson slutsatsen att alla syntetiska optioner utgör värdepapper, oberoende av vilket underliggande värde de har.³²

Ibland kan förfoganderättsinskränkningar leda till att ett värdepapper som ska kunna omvandlas till pengar förlorar sin värdepappersstatus. Det är dock oklart hur omfattande dessa inskränkningar skall vara för att värdepappersstatusen skall gå förlorad. Förfoganderättsinskränkningar som är tillåtna enligt ABL, t.ex. hembuds- och förköpsklausuler bör under alla omständigheter kunna godtas såtillvida de inte hindrar innehavaren att tillgodogöra sig värdepapprets marknadsmässiga värde genom en avyttring. Andra förfoganderättsinskränkande villkor i ett optionsavtal enligt vilka optionsinnehavaren får marknadsmässig ersättning vid en påtvingad avyttring torde inte heller påverka värdepappersstatusen.³³

Begreppet värdepapper används ofta i skatterättslig lagstiftning men det finns inte någon entydig definition av begreppet i IL. Begrepp och uttryck som används i den skatterättsliga lagstiftningen är i stor utsträckning hämtad från civilrätten. Det finns problem med värdepappersbegreppets skatterättsliga innebörd eftersom denna kan variera beroende på i vilket sammanhang termen används.³⁴

³² Edvardsson, a.a. s. 97.

³³ Edvardsson, a.a. s. 98.

³⁴ Edvardsson, a.a. s. 92.

Tidigare utgick det skatterättsliga värdepappersbegreppet från termen finansiellt instrument som användes i SIL. I IL har man emellertid valt att inte använda begreppet utan ersatt termen med begreppen delägarrätt och fordringsrätt.³⁵ Syntetiska optioner faller in under begreppet delägarrätt vilket framgår av IL 48 kap 2 § andra stycket. Av regeln följer att syntetiska optioner inte ingår i själva definitionen av delägarrätt men utgör, enligt andra stycket, ett sådant instrument som bestämmelserna om delägarrätter också skall tillämpas på.

Trots att begreppet finansiellt instrument är ersatt återfinns det ofta i såväl äldre rättspraxis som doktrin och därför har vi valt att kort redogöra för begreppet. I förarbetena till 1990 års skattereform definieras begreppet finansiellt instrument på följande sätt:

*”Med finansiellt instrument avses alla typer av fondpapper och andra rättigheter och förpliktelser avsedda för handel på värdepappersmarknaden. Det gäller alltså värdepapper som förekommer när företagen och staten lånar upp pengar eller i övrigt får tillskott från allmänheten. Även om aktier i framtiden kommer att finnas i ett värdepapperslöst system, omfattas de av begreppet finansiellt instrument. Även andra instrument som inte har omedelbar riskkapitalförsörjningskaraktär, t.ex. optioner, omfattas av begreppet.”*³⁶

Enligt Edvardsson visar en analys av förarbetena till IL att de instrument som omfattas av bestämmelserna om delägarrätter i princip är identiska med de tillgångar som inrymdes i begreppet finansiellt instrument i SIL. Detta innebär att man i princip kan sätta likhetstecken mellan begreppen delägarrätt och finansiellt instrument.³⁷

³⁵ Edvardsson, a.a. s. 93.

³⁶ Prop. 1990/91:142 s. 85.

³⁷ Edvardsson a.a. s. 107.

3.2 Kriterier för skatterättslig värdepappersstatus

Värdepappersbegreppet har analyserats i den skatterättsliga doktrinen och berörts i ett antal skattetidskrifter, som behandlat de skatterättsliga aspekterna kring incitamentsprogram. De frågor som har aktualiserats är bl.a.:

- Måste rättigheten materialiseras i form av en fysisk handling?
- Har kvalifikationstiden någon betydelse vid bedömningen av begreppet värdepapper?
- Måste en premie betalas vid förvärvet?
- Måste rättigheten vara omsättningsbar?
- Vilka förfoganderättsinskränkningar kan tillåtas?
- Får rättigheten vara villkorad av fortsatt anställning?³⁸

Fysisk handling

En del värdepapper är i själva verket inte längre ”papper” i ordets egentliga bemärkelse. Anledningen till detta är att den fysiska handlingen i egenskap av bärare till en rättighet har i stor utsträckning ersatts av en registreringsåtgärd i det kontobaserade värdepapperssystemet.³⁹

I förarbetena till LHF anges att det faktum att en viss rättighet inte utgör ett papper i fysisk mening inte hindrar att rättigheten kan anses vara ett värdepapper.⁴⁰ Det påtalas också i förarbetena till IL att begreppet värdepapper även används på tillgångar som inte materialiseras i form av ett ”papper”.⁴¹

Kvalifikationstidens betydelse

Kvalifikationstiden är den tid då optionen inte kan utnyttjas av innehavaren. Enligt praxis som följer av RÅ 1994 not. 41 och not 733 utgår att en option behäftad med

³⁸ Edvardsson, a.a. s. 107.

³⁹ Rutberg & Rutberg, a.a. s. 43.

⁴⁰ Rutberg, J., Svensk skattetidning, 1995, s. 568-569.

⁴¹ Prop. 1999/2000:2, del 1 s. 512.

förfogandeinskränkningar som medför att optionsinnehavaren saknar möjlighet att disponera över optionen innan en viss kvalifikationstid löpt ut inte utgör ett värdepapper. Detta torde således innebära att kvalifikationstiden har betydelse vid bedömningen av om en option anses utgöra ett värdepapper eller ej.

Betalning vid förvärvet

Det är vanligt att den anställde erlägger en premie vid förvärvet av optionen. Denna betalning kan vara motiverad av rent skattemässiga skäl. Om betalning erläggs eller ej saknar dock betydelse vid bedömningen av om den förvärvade rättigheten ska anses utgöra ett värdepapper eller ej. Skatterättsnämnden (SRN) har i ett ej överklagat förhandsbesked den 17 september 1998 fastslagit att ”den omständighet att den anställde inte erlägger någon premie i sig inte förtar rättigheten dess egenskap av värdepapper”. RSV tycks dela denna uppfattning vilket framgår av en kommentar till ovan nämnda förhandsbesked.⁴²

Omsättningsbarhet

Av 48 kap. 2 § IL följer att förutsättningen för att en viss rättighet skall räknas som delägarrätt är att den har en konstruktion eller verkningssätt som liknar de i lagtexten nämnda tillgångstyperna. Av lagtexten framgår också att bestämmelserna om delägarrätter även skall tillämpas på bland annat ”*option vars underliggande tillgång består av aktier*” och ”*option som avser aktieindex*”. Detta indikerar att syntetiska optioner baserade på företagets aktier eller ett aktieindex alltid skall räknas som ett värdepapper oavsett om dessa är avsedda för allmän handel eller ej.

Förhandsbeskedet RÅ 1997 ref. 71 gällde syntetiska indexoptioner som utställdes av moderbolaget i en fåmansbolagskoncern till ledande befattningshavare i ett helägt dotterbolag. Innehavaren av optionerna förvärvade en rätt att erhålla kontant betalning på optionens slutdag. Slutregleringslikviden skulle motsvara skillnaden mellan värdet på slutdagen av en aktie i dotterbolaget och avtalat lösenpris. Optionsinnehavaren

⁴² Edvardsson, a.a. s. 109.

hade rätt att under optionens löptid påkalla kvittning. Vid kvittningstidpunkten skulle den kontanta slutregleringslikviden motsvara optionens marknadsvärde enligt gängse värderingsmetod. Både SRN och RR fann att den syntetiska optionen utgjorde ett värdepapper trots att de inte var avsedda för handel på värdepappersmarknaden.⁴³

Av ovanstående framgår att det inte krävs att en rättighet kan omsättas på en öppen marknad för att klassas som ett värdepapper.

Förfoganderättsinskränkningar

Även om en rättighet inte är omsättningsbar på en öppen marknad kan innehavaren ha möjlighet att disponera över rättigheten. Det avgörande för om optionsinnehavaren skall anses ha dispositionsrätt torde vara att han har möjlighet att tillgodogöra sig marknadsvärdet av optionen. Dispositionsrätten hänger samman med om förfoganderättsinskränkningar är knutna till rättigheten.⁴⁴ Om optionen är förknippad med alltför omfattande förfoganderättsinskränkningar kan det innebära att den mister sin värdepappersstatus.⁴⁵ Ett syfte med att begränsa innehavarens möjlighet att fritt förfoga över optionerna kan vara att knyta de anställda närmare företaget.

Det finns tre typer av förfoganderättsinskränkningar:

1. Inskränkningar som begränsar innehavarens möjligheter att fritt förfoga över rättigheten genom överlåtelse till den han själv vill, t.ex. hembudsklausuler eller återköpsklausuler.
2. Inskränkningar som hindrar innehavaren från att under kvalifikationstiden tillgodoräkna sig rättighetens fulla värde.
3. Inskränkningar som innebär att den anställdes möjlighet att utnyttja rättigheten och omsätta denna är villkorad av fortsatt anställning under kvalifikationstiden.⁴⁶

För det mesta införlivas den första typen av förfoganderättsinskränkning med endera eller de båda övriga typerna av inskränkningar. Det händer dock att bara den

⁴³ Edvardsson, a.a. s. 109-110.

⁴⁴ Edvardsson, a.a. s. 110, 113.

⁴⁵ Edvardsson, a.a. s. 98.

⁴⁶ Edvardsson, a.a. s. 110.

förstnämnda typen av inskränkningar förekommer i optionsavtalet.⁴⁷

Den s.k. värdepappersregeln i 10 kap. 11 § första stycket IL tillkom som en reaktion på avgörandet i rättsfallet RÅ 1986 ref. 36. Regeln innebär att värdepapper som förvärvas från arbetsgivaren på förmånliga villkor skall beskattas redan vid förvärvet. Detta torde gälla även om värdepappret är förenat med villkor som medför vissa inskränkningar i förfoganderätten.⁴⁸ I förarbetena till lagen motiverades ändringen på följande sätt:

*”Vid förvärv av värdepapper under marknadsvärdet beskattas förmånen oftast vid förvärvet. Detta gäller i princip även vid köp av konvertibla skuldebrev. Ibland kan emellertid förvärvet vara förenat med sådana villkor att någon förmån inte föreligger redan vid förvärvstidpunkten. Ett sådant villkor gällde bl.a. i det tidigare angivna rättsfallet, RÅ 1986 ref. 36. Regeringsrätten fastslog där att skattskyldighet inte skall inträda förrän inskränkningen i förfoganderätten har upphört. Om det är möjligt att skjuta upp beskattningen genom att förena ett förvärv med villkor som innebär inskränkningar i förfoganderätten, finns det en betydande risk att förmåner i allt större utsträckning förenas med sådana villkor. Det skulle innebära att betydande skattekrediter kunde erhållas. Även om det i bedömningen vägs in att arbetsgivaren kan ha andra motiv för den nu diskuterade typen av villkor och att skatteförmågeprincipen kan sägas tala mot en omedelbar beskattning är det enligt min mening nödvändigt att beskattning sker redan vid förvärvet.”*⁴⁹

Ett förhandsbesked den 18 juni 1998 som RSV valde att ej överklaga avsåg teckningsoptioner. Frågan gällde om optionen skulle mista sin värdepappersstatus p.g.a. att det förelåg hembudsplikt utifall innehavarens anställning upphörde.

Återförsäljningsplikten var förenad med en rätt för innehavaren att fritt disponera över optionen ifall företaget skulle välja att inte lösa in den. Detta torde vara en anledning till att optionen kom att betraktas som värdepapper.

⁴⁷ Edvardsson, a.a. s. 111.

⁴⁸ Edvardsson, a.a. s. 111.

⁴⁹ Prop. 1989/90:50 s. 74.

Vanligtvis är inte en syntetisk option förknippad med några begränsningar i innehavarens fria förfoganderätt över denna. I normalfallet kan alltså innehavaren, ifall han vill, överlåta eller pantsätta optionen. Rätten att utnyttja optionen är för det mesta inte heller villkorad av fortsatt anställning i företaget. En s.k. hembudsklausul intagen i villkoren, som innebär att innehavaren är skyldig att innan en försäljning först hembjuda optionen till utfärdaren för marknadspris saknar således betydelse. Denna frågeställning har behandlats i ett ej överklagat förhandsbesked den 17 september 1998 angående köpoptioner. I sin kommentar till beskedet anser RSV att en hembudsklausul förvisso är en inskränkning i förfoganderätten, men det avgörande är om innehavaren har rätt att realisera tillgången till rådande marknadspris. Förekomsten av en hembudsklausul, bör därför enligt RSV inte medföra att optionen förlorar sin värdepappersstatus.⁵⁰

Som vi tidigare har nämnt påverkas inte värdepappersstatusen av att optionen är behäftad med förfogandeinskränkningar som innebär att värdepappret skall återlösas om anställningen upphör före kvalifikationstiden utgång. Dock tycks värdepappersstatusen gå förlorad om återlösen av den syntetiska optionen sker till ett pris som understiger marknadsvärdet.⁵¹

Vad som gäller angående konvertibla skuldebrev, teckningsoptioner och köpoptioner torde enligt Edvardsson även gälla för syntetiska optioner. Det grundläggande kravet för att en syntetisk option skall utgöra ett värdepapper torde vara att den måste representera ett realiserbart värde. Dessutom ställs krav på att optionen skall ge innehavaren en ovillkorlig rätt till betalning för att klassas som ett värdepapper. Således krävs det principiell överlåtbarhet för att en rättighet ska anses utgöra ett värdepapper. Villkoret anses uppfyllt även om innehavaren inte har friheten att själv välja vem han vill överlåta rättigheten till. Så är fallet då optionen är behäftad med hembudsklausuler, återköpsklausuler eller likartade inskränkningar. Detta innebär att i praktiken kan överlåtbarheten vara starkt begränsad utan att värdepappersstatusen för den delen går förlorad. Beträffande syntetiska optioner kan begränsningar som innebär att innehavaren inte har möjlighet att realisera optionens hela värde under

⁵⁰ Edvardsson, a.a. s. 113-114.

⁵¹ Edvardsson, a.a. s. 115.

löptiden medföra att det egentliga förvärvet senareläggs. Detta innebär således att värdepapperskravet inte uppfylls.⁵²

Ett villkor som innebär att optionen skall anses förverkad om t.ex. anställningsförhållandet upphör medför att rättigheten inte utgör ett värdepapper. Dock torde värdepappersstatusen vara säkrad om den anställde vid ett förverkande garanteras ekonomisk kompensation motsvarande optionens marknadsvärde. Skulle däremot kompensationen understiga marknadsvärdet går troligen värdepappersstatusen förlorad.⁵³

Kapitelsammanfattning

Av analysen i detta kapitel framgår att det inte krävs en fysisk handling för att en rättighet skall anses vara ett värdepapper. Vid bedömningen av om en rättighet utgör ett värdepapper har det heller ingen betydelse om en premie erläggs vid förvärvet eller ej. Vidare spelar det ingen roll om optionen är avsedd för allmän handel eller ej.

Sammanfattningsvis kännetecknar följande en syntetisk option som utgör ett värdepapper:

- Optionen skall vara principiellt överlåtbar. Villkoret anses emellertid uppfyllt även om optionsavtalet är förknippat med hembudsklausuler eller återköpsklausuler.
- Optionen skall vara ovillkorlig, bl.a. inte vara beroende av fortsatt anställning.
- Innehavaren skall ha en rätt att när som helst under löptiden realisera optionens värde till rådande marknadspris.

Uppfyller inte den syntetiska optionen ovanstående villkor utgör den troligen inget värdepapper. Optionen utgör troligtvis inte heller något värdepapper ifall den kan utnyttjas först efter en viss kvalifikationstid.

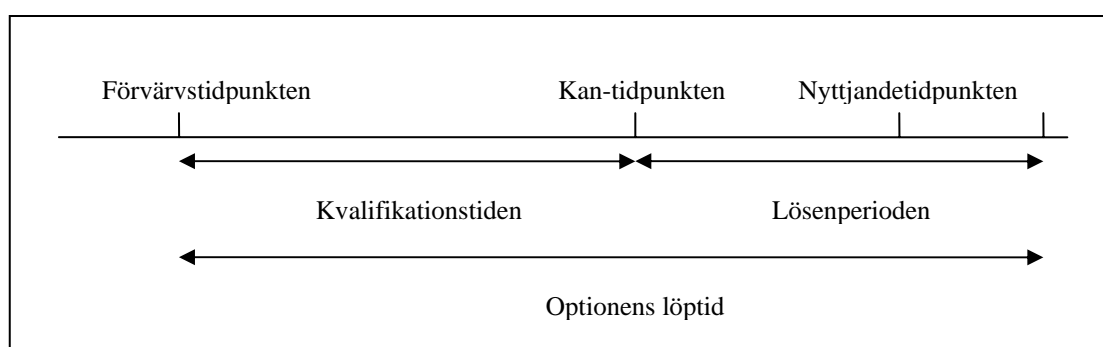
⁵² Edvardsson, a.a. s. 114-115.

⁵³ Edvardsson, a.a. s. 115.

4. Beskattning av syntetiska optioner

Beskattningen av syntetiska optioner regleras i IL, vilken har ersatt KL och SIL. I Sverige sker beskattning generellt i inkomstlagen tjänst, kapital och näringsverksamhet, detta gäller även för syntetiska optioner. Då man bedömer de skattemässiga konsekvenserna av syntetiska optioner är det viktigt att skilja på konsekvenserna för innehavaren respektive utfärdaren. Vad gäller den anställda (innehavaren) är beskattningen beroende av om den syntetiska optionen anses utgöra värdepapper eller ej. För arbetsgivaren (utfärdaren) saknas liknande regler som knyter an till begreppet värdepapper.

Det finns tre tänkbara tidpunkter för beskattning av syntetiska optioner, dessa är förvärvstidpunkten, kan-tidpunkten samt den faktiska nyttjandetidpunkten. Sambandet mellan de olika beskattningstidpunkterna och perioderna visas i nedanstående tidsaxel.

Figur 3. Beskattningstidpunkter för syntetiska optioner.

- Förvärvstidpunkten - den tidpunkt då optionen förvärvas.
- Kan-tidpunkten – den tidpunkt då optionen först kan utnyttjas efter en viss kvalifikationstid.
- Nyttjandetidpunkten – den tidpunkt då den anställda faktiskt utnyttjar optionen.
- Kvalifikationstiden – den tid då optionen inte kan utnyttjas.
- Lösenperiod – den tidsperiod under vilken optionen kan utnyttjas.

- Optionens löptid – den tid som sträcker sig från förvärvstidpunkten till sista dagen i lösenperioden.⁵⁴

4.1 Skattekonsekvenser för den anställde

Syntetiska optioner till anställda beskattas vid olika tidpunkter och i skilda inkomstslag beroende på om optionerna anses utgöra värdepapper eller ej.

Värdepapper

Om de syntetiska optioner som de anställda erbjuds innefattar en ovillkorlig rätt att förfoga över optionen antingen genom att kunna tillgodogöra sig en marknadsmässig ersättning eller genom överlåtelse utgör de värdepapper.⁵⁵ Beskattning av optionerna sker då enligt den s.k. värdepappersregeln som återfinns i IL 10 Kap. 11 § första stycket. Regeln innebär att förmåner i form av värdepapper skall tas upp till beskattning det år då förvärvet sker, dvs. vid förvärvstidpunkten.⁵⁶ Denna regel utgör således ett avsteg från kontantprincipen. Om optionen klassas som värdepapper kan beskattningen för den anställde således komma att ske i två steg: vid förvärvstidpunkten av optionen samt vid slutregleringsdagen.

Enligt huvudregeln som återfinns i IL 11 kap. 1 § skall en förmån som erhålls på grund av tjänst tas upp som en intäkt och beskattas som inkomst av tjänst (dvs. lön). För att förmånsbeskattning skall kunna ske krävs att den optionspremie som den anställde erlägger understiger optionens marknadsvärde. Om erlagd premie är lägre än marknadsvärdet utgör mellanskillnaden en skattepliktig förmån. För att avgöra om det uppstår en skattepliktig förmån vid förvärvstillfället måste optionen värderas till marknadsvärdet. Denna värdering skall ske enligt någon vedertagen värderingsmodell. Den modell som används mest och som också rekommenderas av såväl skatteverket som Aktiemarknadsnämnden är Black and Scholes modellen (härefter B&S-modellen). Att denna modell är lämplig att använda vid värdering av

⁵⁴ Edvardsson, L., a.a. s. 129.

⁵⁵ Lodin, S-O, mfl, Inkomstskatt, 2005, s. 123.

⁵⁶ Skatteverket,Handledning för beskattning, del 1, 2006, s. 238.

värdepappersförmån till anställda framgår också av Kamrarrättens dom mål nr. 8094-2000. Värderingsmodellen används vid värdering av optioner i såväl noterade som onoterade företag. När man värderar en option med hjälp av B&S-modellen är det nödvändigt att ta hänsyn till följande parametrar:

- Marknadsvärdet på den underliggande aktien.
- Aktiens lösenpris enligt avtalet.
- Optionens kvarvarande löptid.
- Den underliggande aktiens prISRörlighet (volatilitet).
- Förväntade framtida utdelningar på den underliggande aktien.
- Den riskfria räntan.⁵⁷

”Exempel, Olles syntetiska optioner

Som framgick i exemplet med Olle ovan så fick han ett erbjudande från sin arbetsgivare EHAB att förvärva en syntetisk option för 10 000 kr. När arbetsgivaren låter göra en värdering av optionen visar det sig att optionen enligt B&S formel är värd 15 000 kr. EHAB informerar alla anställda om att premien som de ska betala understiger marknadsvärdet med 5 000 kr och att detta belopp ska tas upp till beskattning.”⁵⁸

I exemplet ovan uppstår ett förmånsvärde på 5 000 kr. Detta belopp ligger till grund för socialavgifter och skatteavdrag vid kommande löneutbetalning.

Den ersättning som den anställde erhåller då han påkallar sin rätt till slutreglering utgör en försäljningsintäkt. Detta innebär att oavsett om den anställde påkallar slutreglering eller säljer sin option uppstår det en skattepliktig transaktion vid denna tidpunkt.⁵⁹ Kapitalvinst eller kapitalförlust som uppstår vid försäljningen beräknas, enligt IL 44 kap. 13 §, genom att man från försäljningsintäkten drar bort optionens anskaffningsvärde (premien) samt eventuellt förmånsbeskattat värde.

⁵⁷ Andersson & Bratteberg, a.a. s. 63, 158.

⁵⁸ Andersson & Bratteberg, a.a. s. 63.

⁵⁹ Andersson & Bratteberg, a.a. s. 64.

Uppkommen kapitalvinst beskattas enligt IL 65 kap. 7 § i inkomstslaget kapital med 30 % skatt. Uppstår det istället en kapitalförlust så kan denna helt eller delvis kvittas mot andra kapitalinkomster eller medföra en skattereduktion. Kapitalförlust på marknadsnoterade optioner skall enligt IL 48 kap. 20 § dras av i sin helhet mot kapitalvinster inom samma slag. Av IL 48 kap. 24 § framgår att förlust på optioner utställda av onoterade företag alltid måste minskas (kvoterar) till 70 % innan kvittning mot andra vinster och intäkter kan göras.

”Exempel, Olles syntetiska option

Olle förvärvade en syntetisk option för 10 000 kr och blev dessutom förmånsbeskattad med 5 000 kr. Efter ett år erbjuds Olle att sälja tillbaka (kvitta) sin option till arbetsgivaren för 30 000 kr. Olle funderar då på hur stor skattepliktig vinst han kommer att få om han accepterar erbjudandet.

Försäljningsintäkten blir 30 000 kr från detta drar han de 10 000 kr som han har betalat plus de 5 000 kr som han blev förmånsbeskattad för. Olle kommer fram till att den skattepliktiga reavinsten uppgår till 15 000 kr (30-10-5) och att skatten på vinsten blir 4 500 kr (30 %). Olle väljer att avböja erbjudandet då han tror att optionen kommer att öka mer i värde.”⁶⁰

Ett optionsavtal kan avslutas genom kvittning, lösen eller förfall. Kvittning av en syntetisk option räknas enligt IL 44 kap. 4 § p. 2 som avyttring. Enligt p. 3 samma lagrum betraktas också lösen av en syntetisk option som avyttring. Om innehavaren väljer att inte utnyttja sin rätt att påkalla slutreglering (lösen) under optionens löptid förfaller optionen. Anledningen till att man väljer att låta optionen förfalla kan t.ex. vara att optionens underliggande aktier inte har stigit tillräckligt mycket i värde. Om en option förfaller betraktas den också som avyttrad vilket framgår av IL 44 kap. 4 § 4 p. Optionen är då utan värde för optionsinnehavaren som dock kan yrka avdrag för eventuell erlagd premie i form av kapitalförlust. Då kapitalförlusten skall beräknas vid förfall är ”försäljningsintäkten” noll kronor. En option räknas också som avyttrad om den definitivt mister sitt värde på grund av att företaget som ställt ut optionen

⁶⁰ Andersson & Bratteberg, a.a. s. 65.

upplöses genom konkurs, fusion eller träder i likvidation vilket framgår av IL 44 kap. 7 & 8 §§. Även i detta fall är ”försäljningsintäkten” noll kronor och man har rättighet att yrka avdrag för erlagd premie.

Icke värdepapper

Om avtalet för syntetiska optioner är förknippade med sådana förfogandeinskränkningar som medför att optionen inte kan anses utgöra ett värdepapper torde beskattningen följa äldre rättspraxis för personaloptioner⁶¹. Detta innebär att den anställde inte blir beskattad vid förvärvet utan beskattning sker först den dag då optionen kan överlåtas eller utnyttjas dvs. vid den så kallade kan-dagen. Motiveringen till att beskattningen skall ske vid denna tidpunkt antas vara att det är det första tillfället förmånen kan anses ha givit den anställd någon faktiskt skatteförmåga.⁶² Om innehavaren beskattas på kan-dagen utan att han samtidigt erhåller slutregleringslikvid kan det innebära att den anställde hamnar i en likviditetskris på grund av att han saknar medel för att kunna betala in skatten. En uppskjuten beskattning kan också medföra att tjänstebesättning av en eventuell förmån troligen sker till ett högre värde än värdet vid förvärvstidpunkten.

En syntetisk option som inte utgör ett värdepapper kan aldrig bli beskattad enligt de regler som numera gäller för personaloptioner, som inte heller anses vara värdepapper. Anledningen till detta är att en syntetisk option inte innebär en rätt att förvärva underliggande tillgång utan endast ger en rätt till kontant slutregleringslikvid. Syntetiska optioner som inte kan klassas som värdepapper utgör därför en egen grupp skattemässigt.

Eftersom ingen beskattning sker vid förvärvstillfället behöver inte heller någon värdering göras vid denna tidpunkt.⁶³ Förmånen värderas istället till optionens marknadsvärde på kan-dagen. Marknadsvärdet beräknas utifrån värdet på underliggande aktie, avtalat pris på slutdagen och återstående löptid.⁶⁴

⁶¹ RÅ 1994 not 41 och 733.

⁶² Lousseief, N., a.a. s. 682.

⁶³ Andersson & Bratteberg, a.a. s. 63.

⁶⁴ Tivéus, a.a. s. 112.

Den första dagen då optionen enligt avtalet kan utnyttjas sker beskattning i inkomstslaget tjänst vilket följer av IL 10 kap. 8 §. Beskattning sker vid denna tidpunkt oavsett om optionen utnyttjas eller ej. Utnyttjas inte optionen vid kan-dagen utan först vid ett senare tillfälle kan konsekvenserna för den anställde bli att det faktiska värdet av en erhållen förmån understiger den skattepliktiga förmånen. Beskattning av värdeökning på optionen efter kan-dagen torde ske i inkomstslaget kapital. Om optionen inte heller efter kan-dagen betraktas som värdepapper kan värdeökning fram till nyttjandedagen komma att bli föremål för tjänstebeskattnings.⁶⁵

Sammanfattningsvis kan beskattning av en syntetisk option som utgör ett värdepapper ske vid två tidpunkter:

- Vid förvärvstidpunkten – som eventuell löneförmån.
- Vid nyttjandetidpunkten – som eventuell kapitalvinst/kapitalförlust.

Beskattning av en syntetisk option som inte utgör ett värdepapper sker:

- Vid kan-dagen – som löneförmån.

4.2 Skattekonsekvenser för arbetsgivaren

Beskattningsfrågorna i företaget är till stor del kopplade till redovisningen. Det råder således ett starkt samband mellan redovisningen och beskattningen.⁶⁶ Av IL 14 kap. 2 § framgår att verksamhetens skattemässiga resultat skall beräknas enligt bokföringsmässiga grunder och med hänsyn till god redovisningssed om inget annat särskilt framgår av skattelagstiftningen.

Sociala avgifter

Ifall en syntetisk option, som utgör ett värdepapper, överläts till ett pris som understiger optionens marknadsvärde uppstår som vi tidigare nämnt en skattepliktig förmån för den anställde. Av Socialavgiftslagen (SAL) 2 kap. 10 § framgår att

⁶⁵ Andersson & Bratteberg, a.a. s. 64

⁶⁶ Edvardsson, a.a. s. 24.

arbetsgivaren är skyldig att betala sociala avgifter på sådana förmåner.

Om den syntetiska optionen inte kan klassas som ett värdepapper blir arbetsgivaren skyldig att erlægga sociala avgifter vid tidpunkten för kan-dagen dvs. första dagen då innehavaren kan utnyttja optionen. Förmånens storlek utgörs av optionens marknadsvärde på kan-dagen.⁶⁷ Anledningen till att betalning av sociala avgifter inte ska ske förrän kan-dagen är att löneförmånen för den anställda inte anses ha uppkommit förrän han faktiskt kan utnyttja optionen.⁶⁸

Inkomstbeskattning

Då arbetsgivaren utfärdar en syntetisk option anses han därigenom ha avyttrat optionen vilket följer av IL 44 kap. 3 §.

Optionens löptid styr beskattningstidpunkten vilket framgår av IL 44 kap. 31 §:

- För optioner med en löptid om högst ett år sker beskattning av kapitalvinst eller kapitalförlust först när utfallet blir känt, dvs. i samband med slutreglering, förfall eller kvittning (återköp).
- För optioner med en löptid som överstiger ett år gäller samma regler som ovan förutsatt att utfärdandet och upphörandet av förpliktelsen sker samma beskattningsår. I annat fall beskattas utfärdaren för mottagen premie som kapitalvinst redan då optionen ställs ut. Kapitalförlust som uppstår ett senare år, då förpliktelsen upphör, dras av som kostnad samma beskattningsår.

De allmänna reglerna för beskattning av optioner i inkomstslaget kapital gäller även i inkomstslaget näringsverksamhet. Detta betyder att en arbetsgivare som utfärdar en syntetisk option, vilken utgör ett värdepapper, skall följa dessa skatteregler oavsett hur utfärdandet redovisas i företaget. Då kapitalvinstreglerna är tillämpliga för innehavaren/köparen, på optioner som klassas som värdepapper bör de, enligt Tivéus, rimligen behandlas på samma sätt även för arbetsgivaren dvs. utfärdaren. Detta

⁶⁷ Andersson & Bratteberg, a.a. s. 66.

⁶⁸ Tivéus, U., Skattennytt, 1999, s. 39.

innebär att arbetsgivaren/utfärdaren kommer att, ifall optionen stiger i värde, erkännas en kapitalförlust i samband med kvittning eller stängning.⁶⁹

Frågan hur en kapitalförlust skall behandlas har avgjorts av RR i ett överklagat förhandsbesked RÅ 2000 not. 47. Situationen i detta mål var följande: Moderbolaget hade erbjudit vissa ledande befattningshavare, hos ett helägt dotterbolag, att förvärva syntetiska optioner utfärdade av moderbolaget. Optionerna gav innehavaren en rätt att vid en framtida tidpunkt (optionens slutdag) erhålla kontant betalning vars storlek berodde på värdet av en aktie i dotterbolaget. Dotterbolaget bedrev värdepappersrörelse. Optionerna hade en löptid på tre år. Vid utfärdandet erlade optionsinnehavaren en kontant premie motsvarande optionens marknadsvärde. Under optionens löptid hade innehavaren rätt att påkalla lösen genom s.k. kvittning och erhålla optionens marknadsvärde. Optionerna var överlåtningsbara under löptiden, dock innehöll avtalet en hembudsklausul. Om moderbolaget eller annan aktie-/optionsinnehavare önskade utnyttja sin förköpsrätt skulle de till innehavaren betala ett belopp motsvarande optionens marknadsvärde vid lösentidpunkten. Rätten till betalning var ovillkorlig dvs. den var inte beroende av innehavarens fortsatta anställning. Ifall anställningen upphörde skulle övriga aktie-/optionsinnehavare erbjudas att förvärva optionerna till beräknat marknadspris vid denna tidpunkt. Skulle inte denna rätt utnyttjas av övriga aktie-/optionsinnehavare hade innehavaren rätt att överlåta optionerna till annan person.

SRN utgick ifrån att nämnda syntetiska optioner utgjorde värdepapper och att ev. förmånsbeskattning skulle ske vid förvärvet. Förhandsbeskedet behandlade 3 frågor:

1. Hur skall den premieintäkt som bolaget erhåller vid utfärdandet av syntetiska optioner beskattas? Kan den betraktas som en kvittningsbar intäkt mot förluster på kapitalplaceringsaktier?
2. Är kostnader som uppstår då bolaget fullgör sin optionsförpliktelse avdragsgilla mot all inkomst av näringsverksamhet eller utgör den sådan förlust som skall hamna i den s.k. kvittningsfällan?

⁶⁹ Tivéus, a.a. s. 114.

3. Om dotterbolaget som bedriver värdepappersrörelse övertar förpliktelsen enligt optionsavtalet, är kostnaden då avdragsgill mot samtliga intäkter i värdepappersrörelsen?

SRN anförde att ersättningar som moderbolaget och dotterbolaget erhöll och utgav för nyssnämnda optioner skulle beskattas i näringsverksamhet med tillämpning av reavinstreglerna (kapitalvinstreglerna) i SIL 2 § 14 mom. (återfinns numera i IL 48 kap. 26 §). Enligt reglerna skulle syntetiska optioner som bolaget utfärdat till sina anställda betraktas som finansiellt instrument (delägarrätt) med följd att förluster som uppstod på optionerna skulle hamna i den s.k. kvittningsfällan. Optionerna kunde inte anses näringsbetingade vilket innebar att kapitalförluster på delägarätter bara fick dras av mot kapitalvinster på delägarätter.

Vidare framhöll SRN att enligt praxis behandlas syntetiska optioner som värdepapper hos den anställde vilket framgår av rättsfallet RÅ 1997 ref. 71. Detta medför att värdeökningar som realiserats efter utfärdandet beskattas i inkomstlaget kapital istället för i tjänst. I konsekvens härmed bör rättsläget för arbetsgivaren korrespondera med rättsläget för den anställde. Av detta följer att i den utsträckning som den anställde beskattas i kapital skall bolaget göra avdrag enligt reglerna om delägarätter. Bolaget skulle beskattas för den premie som erhöles vid förvärvet. Värdestegring som uppstod efter förvärvstillfället skulle räknas som kapitalförlust på delägarätter. SRN ansåg också att även om optionsförpliktelsen övertogs av dotterbolaget borde de behandlas på samma sätt hos dotterbolaget som hos moderbolaget.

Sammanfattningsvis kom SRN fram till följande svar beträffande de tre ställda frågorna:

1. En vinst på premie för utfärdad option, med en löptid längre än ett år, utgör enligt SIL 24 § 4 mom. tredje stycket (nuvarande IL 44 kap. 31 § andra stycket) en kvittningsbar reavinst (kapitalvinst) mot en reaförlust (kapitalförlust) på kapitalplaceringsaktier (delägarätter).
2. Förlust som uppstår vid fullgörandet av optionsförpliktelse utgör en reaförlust (kapitalförlust) och skall behandlas enligt reglerna i 2 § 14 mom. (nuvarande IL 48 kap. 26 §), vilket innebär att en förlust hamnar i s.k. kvittningsfällan.

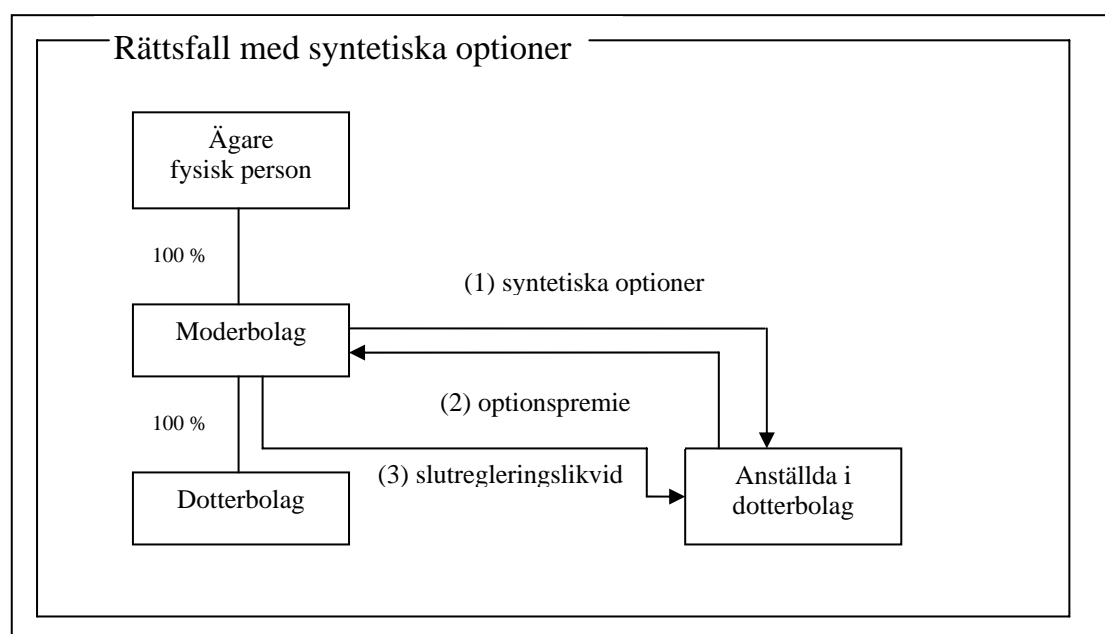
3. Samma regler gäller för dotterbolaget som för moderbolaget dvs. en reaförlust (kapitalförlust) kan endast kvittas mot en reavinst (kapitalvinst) på kapitalplaceringsaktier (delägarätter).

Moderbolaget och dotterbolaget yrkade hos RR att de ersättningar som företagen mottog och utgav för de ifrågavarande optionerna skulle behandlas som sedvanliga rörelseintäkter resp. rörelsekostnader. RSV bestred bifall till ändringsyrkandet. RR fastställde SRN:s förhandsbesked.

Ur ovanstående rättsfall kan vi dra slutsatsen att bolag som inte har några vinster på delägarätter inte kan göra skattemässigt avdrag vid slutreglering av syntetiska optioner. Den förlust som uppstår kvarstår istället i kvittningsfällan till dess att bolaget redovisar kvittningsbara vinster.

Fåmansbolagsreglerna

Enligt rättspraxis fanns det tidigare en möjlighet att kringgå fåmansbolagsreglerna med syntetiska optioner. Detta framgår av det tidigare nämnda rättsfallet RÅ 1997 ref.71. Figuren nedan visar en bild över rättsfallet.

Figur 2. schematisk bild över RÅ 1997 ref. 71.

1. Moderbolaget utfärdar syntetiska optioner till de anställda i dotterbolaget. Värdet på de syntetiska optionerna knyts till dotterbolagets aktier.
2. Marknadsmässig premie erläggs av de anställda till moderbolaget.
3. Moderbolaget erlägger kontant slutregleringslikvid eller återköper optionerna vid en framtida tidpunkt.

Omständigheterna i rättsfallet var bl.a. följande: Moderbolaget ägdes av en fysisk person vilket innebar att både moderbolaget och dotterbolaget ansågs vara fåmansbolag. Optionens underliggande aktie var inte det utfärdande bolagets (moderbolagets) utan dotterbolagets aktier. Optionsavtalet var inte förenat med några särskilda förfoganderättsinskränkningar, innehavaren hade dock hembudskyldighet gentemot moderbolaget. RR uttalade att de syntetiska optionerna utgjorde finansiella instrument enligt bestämmelsen i SIL 27 § 1 mom. (dvs. delägarrätt enligt nuvarande IL 48 kap. 2 §).

En av de frågor som prövades i rättsfallet gällde om de särskilda fåmansbolagsreglerna i SIL 3 § 12 mom. (de s.k. 3:12 reglerna) var tillämpliga på de ifrågavarande optionerna. Reglerna återfinns numera i IL 57 kap. SRN fann att de särskilda fåmansbolagsreglerna var tillämpliga medan RR gjorde en annan bedömning och ansåg att reglerna inte var tillämpliga. Detta medförde att den anställdes vinst på syntetiska optioner beskattades i sin helhet i inkomstslaget kapital. Motiveringen till detta var enligt RR att optionerna inte avsåg aktier i det utfärdande bolaget (moderbolaget) utan aktier i dotterbolaget. Det grundläggande rekvisitet för att de särskilda fåmansbolagsreglerna skulle tillämpats torde alltså ha varit, enligt SIL 3 § 12 mom. tredje stycket, att optionsrätten skulle avse aktier eller motsvarande i det utfärdande bolaget.

Då SIL ersattes av IL infördes regeln i IL 57 kap. 2 § andra stycket. Genom 2005 års lagstiftning ändrades andra stycket så att reglerna gäller för optioner avseende ett fåmansföretag även om företaget inte utfärdat optionen. Ändringen åstadkoms genom att uttrycket ”*getts ut av*” ändrades till ”*i eller avseende*”.⁷⁰ Detta torde enligt oss

⁷⁰ Prop. 2005/06:40.

innebära att med användning av de nya reglerna skulle utgången i ovanstående mål ha blivit annorlunda dvs. de s.k. 3:12 reglerna skulle ha blivit tillämpliga.

Företagets avdragsmöjligheter

För att det överhuvudtaget skall föreligga någon avdragsrätt för de kostnader som uppstår i samband med ett optionsprogram krävs det enligt IL 16 kap. 1 § att företaget har haft en utgift. Dessutom ställs det krav på att företaget ådragit sig utgiften antingen för att förvärva och bibehålla inkomster eller att en kapitaltillgång har realiserats med förlust.

Avdragets storlek och tidpunkt för avdraget styrs uteslutande av skattereglerna.⁷¹ Då det gäller företagets avdragsmöjligheter för optionsprogram måste en avgränsning göras mellan vanliga personalkostnader och kapitalförluster på delägarätter.

Frågan angående företagets avdragsmöjligheter har prövats i ett överklagat förhandsbesked RÅ 2002 not. 20. Omständigheterna i målet var följande. Moderbolaget i en koncern med såväl svenska som utländska dotterbolag planerade att införa ett optionsprogram med syntetiska optioner för samtliga anställda i koncernen. Moderbolaget avsåg att tillsammans med ett dotterbolag (aktiebolag) bilda ett handelsbolag som skulle utfärda optionerna med moderbolagets aktier som underlag. Moderbolaget önskade besked om en eventuell förlust i handelsbolaget i samband med fullgörandet av förpliktelsen skulle anses som näringsbetingad eller om förlusten efter reduktion skulle hänföras till den s.k. kvittningsfållan enligt SIL 2 § 14 mom. (nuvarande IL 48 kap. 26 §). Följande frågor ställdes:

1. Anses det belopp som handelsbolaget eventuellt kan komma att få betala vid fullgörandet av optionsförpliktelsen utgöra en realisationsförlust (kapitalförlust) för handelsbolaget och därmed bli avdragsgill till 70 % enligt SIL 3 § 2 mom. tredje stycket. (nuvarande IL 48 kap. 24 §).
2. Utgör ovannämnda belopp en helt avdragsgill kostnad/förlust.
3. Skall den del av handelsbolagets resultat som avser kostnad/förlust för slutreglering av optionsavtalet – efter en eventuell kvotering till 70 %

⁷¹ Edvardsson, a.a. s. 259.

medföra att avdrag hos delägaren hänförs till kvittningsfällan eller får förlusten efter eventuell reduktion dras av mot samtliga övriga intäkter i aktiebolaget?

4. Hur skall den del av handelsbolagets resultat som avser kostnad/förlust för slutreglering av optionsavtalet behandlas hos delägaren, är den till fullo avdragsgill mot samtliga övriga intäkter i aktiebolaget?
5. Blir svaren på ovanstående frågor detsamma vid en tillämpning av IL?

SRN utgick ifrån att ifrågakavande syntetiska optioner utgjorde värdepapper enligt SIL 27 § 1 mom. (nuvarande IL 48 kap. 2 §) Angående frågorna 1 och 3 anförde SRN att enligt KL 53 § 2 mom. (nuvarande IL 5 kap. 1 & 3 §§) skall en inkomst hos handelsbolag hänföras till delägarnas inkomst med ett belopp motsvarande var och ens andel av bolagets inkomster. Vidare skall delägare i handelsbolag beskattas för den del av bolagets vinst som ska tilldelas honom. Beskattning skall ske oberoende av om han lyft beloppet eller inte. Vid beräkning av inkomst i handelsbolag skall avdrag för reaförluster (kapitalförluster) begränsas till 70 % om inte tillgången eller förpliktelsen är betingad av näringsverksamhet som bedrivs av handelsbolaget eller närstående. Reglerna om kvittningsfällan är inte tillämpliga då det finns särskilda regler (*lex specialis*) som styr hur redovisningen av en delägars resultat i ett handelsbolag skall ske. Angående frågorna 2 och 4 anförde SRN att syntetiska optioner inte kan anses betingade av en i bolaget bedriven näringsverksamhet vilket framgår av ett tidigare avgörande RÅ 2000 not 47.

Sammanfattningsvis kom SRN fram till följande svar beträffande de ställda frågorna:

Frågorna 1 och 3: Den uppkomna reaförlusten (kapitalförlusten) hos handelsbolaget skall begränsas till 70 %. Moderbolaget får dra av förlusten mot övriga intäkter i verksamheten.

Frågorna 2 och 4: Förlusten kan inte anses näringsbetingad därför skall optionerna utgivna av handelsbolaget beskattas med tillämpning av reavinst/kapitalvinstreglerna dvs. i den s.k. kvittningsfällan.

Fråga 5: Svaren på frågorna förändras inte vid en tillämplig av IL.

RR gjorde samma bedömning som SRN och fastställde därmed förhandsbeskedet.

Frågan om företags avdragsmöjligheter för kostnader som uppkommer i samband med fullgörandet av förpliktelsen som avsåg syntetiska optioner har också avgjorts av Kammarätten i Stockholm (mål nr 867-03). Målet gällde huruvida ett företags föreliggande transaktioner med syntetiska optioner skulle anses ingå i bolagets handel med värdepapper och därmed utgöra en del av bolagets resultat eller i stället skulle hamna i den s.k. kvittningsfällan. Kammarätten ansåg, med ledning av rättsfallet RÅ 2000 not. 47, att ersättningen i fråga inte är kopplad till tillgångar som innehas i näringsverksamheten. Detta innebär att förlusten endast får kvittas mot vinst på kapitalplaceringsaktier och liknande dvs. förlusten hänförs till kvittningsfällan.

I de ovan beskrivna rättsfall (RÅ 2000 not. 47 och 2002 not. 20) ansågs inte de syntetiska optioner betingade av en av bolaget bedriven näringsverksamhet. Det avgörande torde ha varit de syntetiska optionernas speciella karaktär av belöningsystem pga. anställning som medförde att regeln om kvittningsfällan blev tillämplig. Om de syntetiska optionerna hade ansetts vara näringsbetingade hade de enligt dåvarande regeln, som återfanns i KL 23 § p. 33, varit avdragsgilla mot all inkomst av näringsverksamhet. Idag är dock reglerna förändrade vilket framgår nedan.

Nya bestämmelser angående avdragsrätt för kapitalförluster

Den 1 juli 2003 tillkom nya bestämmelser i IL 25 a kap. angående avyttring av näringsbetingade andelar och vissa andra tillgångar. Enligt IL 25 a kap. 5 § andra stycket får en kapitalförlust dras av bara om en motsvarande kapitalvinst skulle ha tagits upp. Kapitalförluster i sådana företag som nämns i IL 25 a kap. 3 § får inte dras av om den avser en förpliktelse där den underliggande tillgången, direkt eller indirekt, är en näringsbetingad andel eller en näringsbetingad aktiebaserad delägar rätt vilket framgår av IL 25 a kap. 19 § p. 4. Bestämmelsen i 19 § fjärde punkten tillkom för att det inte skall vara möjligt att kringgå det övergripande avdragsförbudet för kapitalförluster på näringsbetingade aktier och näringsbetingade aktiebaserade delägar rätter genom att utnyttja olika derivatstrategier. I förarbetena⁷² till lagen uttalas att för att spärren skall vara effektiv går det inte i detalj att definiera vilka typer av

⁷² Prop.2002/03:96 s. 137

finansiella instrument som bör omfattas med tanke på att derivatmarknaden ständigt förändras genom att nya instrument tillkommer.

Kapitalvinster på syntetiska optioner är inte undantagna från beskattning då de inte utgör sådana näringsbetingade aktiebaserade delägarätter som enligt definitionen i IL 25 a kap. 4 § omfattas av skattefrihet. Detta innebär att ifall optionen förfaller uppkommer det en skattepliktig kapitalvinst för det utställande företaget motsvarande den premie som innehavaren erlade vid förvärvet.

En syntetisk option innefattar en förpliktelse för bolaget som ställt ut optionen. Som vi tidigare nämnt får inte en kapitalförlust på grund av en förpliktelse dras av om den underliggande tillgången är en näringsbetingad andel. Enligt Skatteverkets⁷³ bedömning bör regeln omfatta även derivat för vilka vinsterna inte är skattefria. De anser därför att avdragsförbudet bör anses omfatta syntetiska optionen i de fall där den underliggande tillgången utgörs av en näringsbetingad andel. Skulle den underliggande tillgången inte vara näringsbetingad bör en uppkommen kapitalförlust i samband med fullgörandet av en förpliktelse behandlas enligt IL 48 kap. 26 § dvs. förlusten hänförs till kvittningsfällan.

Syntetiska optioner har genom praxis (RÅ 2000 not. 47 och RÅ 2002 not. 20) inordnats i systemet för kapitalvinstbeskattning. På grund av förändrade regler och tillkomst av ny lagstiftning är det troligt att utgången i ovannämnda mål beträffande bolagens avdragsrätt hade blivit annorlunda idag. Enligt vår mening borde de syntetiska optionerna idag ha blivit betraktade som näringsbetingade delägarätter vilket innebär att bolagen inte skulle ha haft någon rätt att dra av de kostnader som uppstår i samband med fullgörandet av förpliktelserna. Anledningen till detta är att IL 25 a kap. 19 § 4 p. torde vara tillämplig på syntetiska optioner där den underliggande tillgången direkt eller indirekt är en näringsbetingad aktiebaserad delägar rätt. Den nya lagstiftningen har dock inte ännu prövats av RR därför är rättsläget inte helt klart. Enligt vår mening torde dock den äldre rättspraxis angående bolagets avdragsrätt inte längre ha någon relevans eftersom nya regler tillkommit och lag går före praxis.

⁷³ Skatteverkets skrivelse, 041008.

5. Slutsatser

En syntetisk option är ett avtal mellan två parter som innebär en förpliktelse för utfärdaren och en rättighet för innehavaren. Beroende på hur avtalet är utformat betraktas den syntetiska optionen som ett värdepapper alternativt ett icke värdepapper. Beskattningen för den anställde (innehavaren) sker vid olika tidpunkter och i skilda inkomstslag beroende av om den syntetiska optionen anses utgöra värdepapper eller ej. För arbetsgivaren (utfärdaren) saknas regler som knyter an till begreppet värdepapper.

Anledningen till att begreppet värdepapper skapar problem är att det saknas någon entydig definition av begreppet i IL. Den skatterättsliga innebörden av begreppet varierar beroende på i vilket sammanhang termen används. Under vår utredning har vi dock kommit fram till att en syntetisk option som utgör ett värdepapper skall vara principiellt överlåtbar, dock godtas hembudsklausuler eller liknande enligt praxis. Vidare får inte optionen vara villkorad av fortsatt anställning. Det avgörande för om en syntetisk option skall anses utgöra ett värdepapper är att optionen representerar ett värde som kan realiseras till rådande marknadspris. Uppfyller inte den syntetiska optionen ovanstående villkor utgör den troligen inget värdepapper. Enligt vår mening är kraven för att en syntetisk option skall klassas som värdepapper inte särskilt höga, vilket vi anser harmoniserar med värdepappersregeln.

Det finns tre tänkbara tidpunkter för beskattning av syntetiska optioner: förvärvstidpunkten, kan-tidpunkten och nyttjandetidpunkten. Beskattningstidpunkten skiljer sig åt för utfärdaren och innehavaren.

Utgör den syntetiska optionen ett värdepapper kan beskattningen av den anställde komma att ske i två steg. Om den premie som erläggs av den anställde vid förvärvet understiger marknadsvärdet uppstår det en skattepliktig förmån som beskattas i inkomstslaget tjänst vid förvärvstidpunkten. Motsvarar premien marknadsvärdet sker ingen förmånsbeskattning vid förvärvstidpunkten. Eventuell värdestegring som uppstår efter förvärvstidpunkten blir beskattad i inkomstslaget kapital vid

nyttjandetidpunkten. Skulle optionen av någon anledning förfalla är den premie som optionsinnehavaren erlade vid förvärvet avdragsgill som kapitalförlust.

Om den syntetiska optionen inte uppfyller kraven för att kunna klassas som ett värdepapper sker ingen beskattning vid förvärvstidpunkten. Förmånen beskattas istället i inkomstslaget tjänst den första dag då optionen kan överlåtas eller utnyttjas dvs. vid den s.k. kan-dagen. Om optionen efter kan-dagen kan betraktas som värdepapper bör värdeökningar som uppstår efter kan-dagen beskattas som kapitalvinst. Kan optionen inte heller efter kan-dagen betraktas som värdepapper torde beskattning av värdeökningar fram till nyttjandedagen ske i inkomstslaget tjänst.

De allmänna reglerna för beskattning av optioner i inkomstslaget kapital gäller även i inkomstslaget näringsverksamhet. Beskattningstidpunkten för utfärdaren av den syntetiska optionen styrs av optionens löptid. Syntetiska optioner med en löptid om högst ett år beskattas först då utfallet av optionen blir känt, dvs. när utfärdaren befrias från sitt åtagande genom kvittning, slutreglering eller förfall. Överstiger optionens löptid ett år beskattas utfärdaren för mottagen premie som kapitalvinst redan då optionen ställs ut.

Om den premie som arbetsgivaren erhåller vid utställandet av optionen, som utgör värdepapper, understiger marknadsvärdet blir han skyldig att erlægga sociala avgifter utifrån förmånens värde. Ifall det är frågan om en syntetisk option som inte utgör ett värdepapper skall arbetsgivaren erlægga sociala avgifter vid kan-dagen.

Enligt rättspraxis fanns det tidigare en möjlighet att kringgå fåmansbolagsreglerna med syntetiska optioner om optionen inte avsåg aktier i det utfärdande bolaget (RÅ 1997 ref.71). Någon sådan möjlighet torde dock inte finnas idag då reglerna genom 2005 års lagstiftning har förändrats så att de omfattar syntetiska optioner avseende ett fåmansföretag även om företaget inte utfärdat optionen. Detta torde enligt oss innebära att med användning av de nya reglerna skulle utgången i ovanstående mål ha blivit annorlunda dvs. de s.k. 3:12 reglerna skulle ha blivit tillämpliga.

Frågan angående bolagets avdragsrätt för kostnader som uppstår i samband med fullgörandet av förpliktelse pga. syntetiska optioner har varit föremål för bedömning

vid två tillfällen (RÅ 2000 not. 47 och RÅ 2002 not. 20). I bägge rättsfallen har RR kommit fram till att förluster som uppstår i samband med fullgörandet av förpliktelsen skulle hänföras till den s.k. kvittningsfållan vilket innebar att de endast var avdragsgilla mot liknande kapitalvinster. På grund av förändrade regler är det dock troligt att utgången i ovannämnda mål hade blivit annorlunda idag. Enligt vår mening skulle bolagen idag inte ha haft någon avdragsrätt för de kostnader som uppstår i samband med fullgörandet av förpliktelserna då de syntetiska optionerna troligen skulle ha betraktats som näringsbetingade delägarätter.

Mot bakgrund av vad som sagts ovan kan vi konstatera att skattereglerna som gäller syntetiska optioner är tämligen komplicerade. Enligt vår mening skulle det underlätta både för den anställde och för företaget om skattereglerna beträffande syntetiska optioner vore klarare definierade. Tydligare regler torde medföra att de skatteskyldiga lättare kunde bedöma konsekvenserna av optionsprogram. Detta anser vi kan uppnås genom att en definition av begreppet värdepapper införs i IL som klargör för var gränsen mellan värdepapper och icke värdepapper ska dras. Vi anser vidare att det bör införas skatteregler för hur en rättighet skall beskattas ifall den inte utgör ett värdepapper, eftersom det idag råder osäkerhet både angående beskattningstidpunkt och i vilket inkomstslag beskattning skall ske.

Beträffande företagets avdragsmöjligheter för kostnader som uppstår i samband med fullgörande av förpliktelsen är rättsläget också osäkert. Nya regler har tillkommit 2003 och enligt Skatteverkets bedömning torde dessa också gälla syntetiska optioner. Vi anser dock att det är svårt att veta om Skatteverkets bedömning är riktig då lagen ännu, så vitt vi vet, inte har prövats av RR. Av detta följer att det ännu inte utarbetats någon rättspraxis inom området.

Vår rekommendation till företag som planerar att utfärda syntetiska optioner till sina anställda är att de innan avtalet utformas noga överväger vilka skattekonsekvenser de uppställda villkoren i avtalet kan medföra. Vid tveksamheter bör skattejurist anlitas. Det finns också möjlighet att begära förhandsbesked av SRN.

Källförteckning

Lagförarbeten

Proposition 1989/90:50 *Om inkomstskatten för år 1990, m.m.*

Proposition 1990/91:142 *Om handel med finansiella instrument*

Proposition 1999/2000:2 del 1 *Inkomstskattelag*

Proposition 2002/03:96 *Skattefrikapitalvinst och utdelning på näringsbetingade andelar*

Proposition 2005/06:40 *Reformerade beskattningsregler för ägare i fåmansföretag*

SOU 1989:72 *Värdepappersmarknaden i framtiden*

Rättsfall

RÅ 1986 ref. 36

RÅ 1994 not. 41 och not. 733

RÅ 1997 ref. 71

RÅ 2000 not. 47

RÅ 2002 not. 20

KR i Stockholm dom den 13 september 2001, mål nr 8094-2000

KR i Stockholm, mål nr 867-03

Litteratur

Andersson, L. & Bratteberg, J., *Incitamentprogram*, 2000, Näsviken: Björn Lundén Information AB.

Borg, M., *Aktierelaterade incitamentprogram – en civilrättslig studie*, 2003, Stockholm, Jure Förlag AB.

Edvardsson, L., *Skatteregler för incitamentsprogram*, 2002, Stockholm, Nordstedts Juridik AB.

Lodin, S-O., Lindencrona, G., Melz, P., Silfverberg, C., *Inkomstskatt – en läro- och handbok i skatterätt*, del 1, 2002, 8:e upplagan, Lund, Studentlitteratur.

Lodin, S-O., Lindencrona, G., Melz, P., Silfverberg, C., *Inkomstskatt – en läro- och handbok i skatterätt*, 2005, 10:e upplagan, Lund, Studentlitteratur.

Peczenik, A., Juridikens teori och metod, 1995, Stockholm, Fritzes Förlag AB.
Skatteverket, *Handledning för beskattning av inkomst och förmögenhet m.m. vid 2006 års taxering*, Del 1, 2006, Stockholm, Fritzes Förlag AB.

Skatteverkets skrivelse, 041008, Dnr. 130-572878/04-111, *Kapitalförlust på syntetiska optioner*.

Smitt, R., Wiberg, L., Olwig, B., Riegnell, G., Sjöstrand, M., *Belöningsystem*, 2002, Stockholm, Norstedts Juridik AB.

Tivéus, U., *Skatt på kapital*, 2004, 10:e upplagan, Stockholm, Norstedts Juridik AB.

Artiklar

Lousseief, N., *Redovisning och avdragsrätt för incitamentsprogram – lönekostnad eller kapitalförlust*, Skattenytt, 2001, nr. 11, Uppsala, SkatteNytts Förlag AB.

Rutberg, A., Rutberg, J., *Optioner som incitamentsprogram till anställda*, Svensk skattetidning, 1998, nr. 1, CD-Skatt.

Rutberg, J., *Optioner till anställda*, Svensk skattetidning, 1995, nr 8, CD-Skatt.

Tivéus, U., *Optioner – reavinst eller lön?*, Skattenytt, 1999, nr. 1-2, SkatteNytts Förlag AB.

Internet källor

Price Waterhouse Coopers, *Värdebaserade incitamentsprogram i Svenska börsbolag, Studie* 2005,
[http://www.pwc.com/extweb/service.nsf/docid/e7588da96108310280257115004cef3d/\\$file/vardebaserade_incitamentsprogram05.pdf](http://www.pwc.com/extweb/service.nsf/docid/e7588da96108310280257115004cef3d/$file/vardebaserade_incitamentsprogram05.pdf), Accesdatum 2006.05.15.

Övrigt

AMN, uttalande från Aktiemarknadsnämnden 2002:01.

Connect Sverige, *Att belöna och motivera medarbetare i tillväxtföretag*, 1999, IVA och Connect Sverige.